

Van Citotoets naar brugklas en door naar diploma

Annelie Hakkenes (CBS) en Anja de Wijs (Cito)

Aan het eind van de basisschool maken leerlingen samen met hun ouders en leerkracht een keuze voor het soort voortgezet onderwijs dat ze gaan volgen. Veel leerlingen maken de Citotoets die helpt bij het nemen van een beslissing voor het vervolgonderwijs. Ruim zes op de zeven leerlingen gaan naar een brugklatype dat de Citotoets aangaf. Vervolgens haalt het grootste deel van de leerlingen ook een diploma op het niveau van het geadviseerde schooltype. Maar leerlingen die gestart zijn in een brugklas met een hoger of lager schooltype halen ook vaker een diploma op dat hogere of lagere niveau. Leerlingen met een hoge score op het onderdeel rekenen-wiskunde van de Citotoets hebben op het vmbo vaker een diploma behaald in de sector Techniek dan leerlingen met een lage score. Leerlingen met een hoge deelscore op taal halen op de havo vaker een diploma met een maatschappelijk profiel.

1 Inleiding

Elk jaar maken ongeveer 160 duizend leerlingen uit groep 8 de Eindtoets Basisonderwijs van Cito ('Citotoets'). Op drie achtereenvolgende dagen krijgen zij opgaven voorgelegd op het gebied van taal, rekenen-wiskunde, studievervaardigheden en wereldoriëntatie. Dat laatste onderdeel is facultatief en wordt niet door alle leerlingen gemaakt. Op basis van het aantal goed beantwoorde opgaven taal, rekenen-wiskunde en studievervaardigheden wordt voor elke leerling een zogeheten standaardscore berekend. Dit is een getal tussen 501 en 550. Voor de berekening van de standaardscore telt het onderdeel wereldoriëntatie niet mee.

Leerlingen die aan de Citotoets hebben deelgenomen, krijgen naast een standaardscore ook een advies voor een passend brugklatype en schooltype. Cito baseert dit advies op een langdurend onderzoek in samenwerking met het CBS, het toelatings- en doorstroomonderzoek. Elk jaar wordt gekeken in welke brugklatypes de leerlingen zijn geplaatst die eerder in februari de Citotoets maakten (toelating) en welk type voortgezet onderwijs de leerlingen volgen die het jaar daarvoor de Citotoets maakten (doorstroom). Deze gegevens worden verwerkt in de 'poppetjesgrafiek' op het Leerlingrapport bij de Citotoets. In de poppetjesgrafiek is te zien welke positie een leerling met een bepaalde standaardscore zou innemen binnen de verschillende brugklatypes. Hoeveel procent van de medeleerlingen in bijvoorbeeld een havo-brugklas heeft een hogere score op de Citotoets? Als 70 procent van de medeleerlingen een hogere score heeft, dan is een havo-brugklas misschien niet zo geschikt, maar een brugklas vmbo-gt/havo wel. Zo geeft Cito op basis van het toelatings- en doorstroomonderzoek bij iedere standaardscore een advies voor een brugklatype dat voor leerlingen met deze score waarschijnlijk niet te moeilijk, maar ook niet te makkelijk is. Het advies voor een schooltype geeft vervolgens bijvoorbeeld aan dat een school met een gemengde/theoretische leerweg van het vmbo het meest in aanmerking komt. Samen met de leerkracht en ouders kiest de leerling voor een bepaalde school en brugklas. De uiteindelijke plaatsing van een leerling in een brugklas kan dus afwijken van het Cito-advies.

In de tweede paragraaf van dit artikel komen de resultaten aan bod van een onderzoek naar de samenhang tussen het schooltypeadvies dat leerlingen krijgen op basis van hun standaardscore, hun aanvankelijke plaatsing in het voortgezet onderwijs, en het uiteindelijke diploma dat ze daar behalen. Vervolgens wordt in paragraaf 3 gekeken of de deelscores die leerlingen halen voor de onderdelen taal en rekenen-wiskunde van de Citotoets verband houden met de latere profiel- of sectorkeuze. Het artikel eindigt met een samenvatting van de belangrijkste bevindingen in paragraaf 4.

In dit onderzoek is gekeken naar het hoogst behaalde diploma tot en met het schooljaar 2009/'10. De leerlingen die in 2005 de Cito-toets maakten en in het schooljaar 2005/'06 in de brugklas zaten, hebben dan vijf schooljaren in het voortgezet onderwijs afgerond en een vmbo- of havo-diploma kunnen halen. Er zijn zoals verwacht nog geen leerlingen met een vwo-diploma.

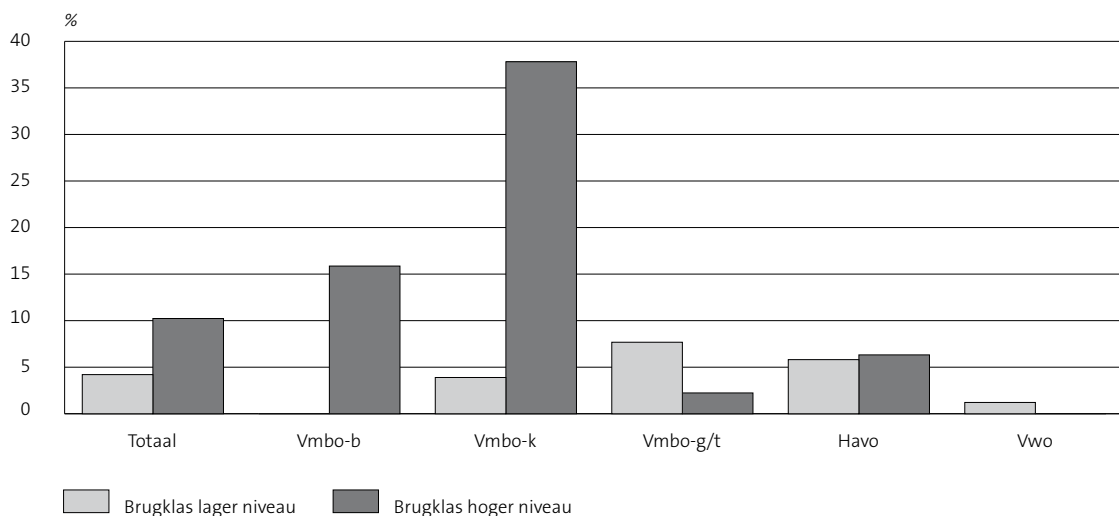
2 Van schooltypeadvies, via brugklas, naar diploma

Leerlingen met hetzelfde Cito-advies voor brugklas- en/of schooltype doorlopen het voortgezet onderwijs op verschillende wijzen. Dit is goed te zien als het Cito-advies voor schooltype wordt afgezet tegen het hoogst behaalde diploma. Het advies voor brugklastype is hier buiten beschouwing gelaten aangezien een leerling vaak een breed of gemengd brugklastype geadviseerd krijgt. Overigens hebben beide Cito-adviezen (voor brugklastype en schooltype) alleen betrekking op de beginfase van het voortgezet onderwijs. Uiteraard is er een verband tussen het advies voor de beginfase en de volledige schoolloopbaan in het voortgezet onderwijs. Maar doordat er in die schoolperiode veel verandert in het leven van leerlingen, is een voorspelling voor de langere termijn veel onzekerder. Het is dus mogelijk dat het verband tussen het Cito-advies en het hoogst behaalde diploma niet enorm sterk is. In dit artikel onderzoeken we hoe groot het verband is tussen het Cito-advies voor de beginfase in het voortgezet onderwijs en het diploma dat leerlingen halen.

2.1 Van Cito-toets naar brugklas

Ruim 15 procent van de leerlingen die de Cito-toets maken behaalt een score waarbij een advies hoort voor de basisberoepsgerichte leerweg van het vmbo (vmbo-b) als best passende vervolgonderwijs. Nog eens 14 procent krijgt een Cito-advies voor de kaderberoepsgerichte leerweg van het vmbo (vmbo-k). Bijna een kwart van de leerlingen heeft een score die leidt tot een advies voor een school met een gemengde of theoretische leerweg (vmbo-gt). De overige leerlingen krijgen een havo-advies (28 procent) of een vwo-advies (bijna 19 procent).

2.1.1 Brugklasniveau in 2005/'06 in vergelijking met Cito-schooltypeadvies 2005

Bron: Cito/CBS.

Van de groep leerlingen die meedoet aan de Citotoets en vervolgens naar het bevestigd voortgezet onderwijs gaat, zit 86 procent in de brugklas op het door Cito geadviseerde niveau. Ruim 10 procent van de leerlingen gaat naar een hoger brugklasniveau dan het Cito-advies aangaf, en ruim 4 procent wordt geplaatst in een lager niveau. Vooral leerlingen die een vmbo-k-advies krijgen op basis van hun toetscore wijken in hun feitelijk gekozen brugklasniveau af van dat advies. Van deze groep gaat bijna 38 procent naar een brugklas voor vmbo-gt of hoger.

2.2 Van brugklas naar diploma

Hoger startniveau, hoger diploma

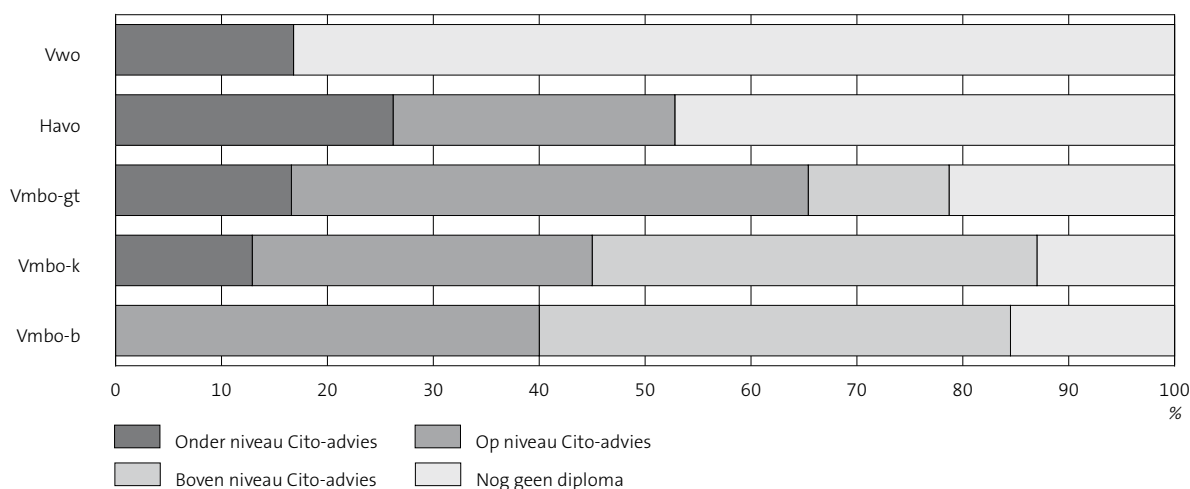
Veel leerlingen halen een diploma op het niveau dat het schooltypeadvies indiceerde. Maar er zijn ook leerlingen die uiteindelijk een diploma halen dat afwijkt van het schooltypeadvies dat ze kregen voordat ze begonnen aan het voortgezet onderwijs.

In deze paragraaf wordt gekeken naar het soort diploma dat leerlingen met een bepaald schooltypeadvies halen, ongeacht op welk brugklasniveau ze beginnen, en welk diploma leerlingen halen als ze in een hogere of lagere brugklas beginnen.

Schooltypeadvies vmbo-b

Van alle leerlingen die met een schooltypeadvies voor vmbo-b aan het voortgezet onderwijs begonnen, ongeacht de brugklas die ze kozen, heeft 40 procent vijf jaar later een diploma op het niveau van de basisberoepsgerichte leerweg gehaald. Bijna 45 procent van de leerlingen heeft een diploma op een hoger niveau, bijvoorbeeld kaderberoepsgerichte leerweg, en bijna 16 procent heeft nog geen diploma. Maar van de leerlingen die begonnen in een brugklas met een hoger niveau dan het geadviseerde vmbo-b, haalt ruim 70 procent een diploma op een hoger niveau en 13 procent op een gelijk niveau. Leerlingen die in een brugklas van het geadviseerde niveau begonnen, hebben in 39 procent van de gevallen een hoger diploma behaald en 45 procent heeft een diploma op het niveau van het Cito-advies. Het blijkt dus dat leerlingen die gestart zijn in een brugklas met een hoger niveau dan het schooltypeadvies aangaf, vaker een diploma halen op dat hogere niveau (zie tabel B.1).

2.2.1 Behaald diploma tot en met 2009/'10 naar schooltypeadvies op basis van de Citotoets 2005

Schooltypeadvies vmbo-k

Van de totale groep leerlingen die met een vmbo-k-schooltypeadvies aan het voortgezet onderwijs begon heeft na vijf jaar ruim 32 procent een diploma op precies dat niveau en 42 procent een diploma van een hoger niveau. Een kleine 13 procent is naar een lager niveau gegaan en heeft een vmbo-b-diploma. De overige 13 procent van de leerlingen met een schooltypeadvies voor vmbo-k heeft (nog) geen diploma. Van de relatief grote groep leerlingen die naar een hoger brugklasniveau ging dan vmbo-k, heeft tweederde ook een hoger diploma behaald. Leerlingen in een lagere brugklas dan het schooltypeadvies vmbo-k haalden in de helft van de gevallen ook een lager diploma, namelijk een vmbo-b-diploma.

Schooltypeadvies vmbo-gt

De helft van de leerlingen met een schooltypeadvies voor vmbo-gt heeft vijf jaar later een vmbo-gt-diploma, ongeacht het brugklastype waarin de leerlingen begonnen. De rest heeft een diploma op een lager vmbo-niveau (17 procent), een havo-diploma (13 procent) of geen diploma (ruim 20 procent). Van de leerlingen die naar een hoger brugklastype gingen dan het geadviseerde vmbo-gt, heeft 45 procent na vijf jaar nog geen diploma, 30 procent behaalde een diploma op het hogere niveau (havo) en 25 procent heeft een diploma op het oorspronkelijk geadviseerde niveau of lager.

Schooltypeadvies havo

Van alle leerlingen die met een advies voor een schooltype met havo naar het voortgezet onderwijs gingen heeft 27 procent na vijf jaar een havo-diploma. Ongeveer evenveel leerlingen hebben een diploma op een lager niveau gehaald, maar de grootste groep heeft nog geen diploma (47 procent). Dat laatste geldt ook voor 87 procent van de leerlingen die naar een hoger brugklastype (vwo) gingen dan het geadviseerde havo; zij hebben nog geen diploma. Tien procent van de leerlingen die met een havo-advies begonnen aan het vwo heeft een havo-diploma behaald, en 3 procent heeft een vmbo-diploma. Van de groep leerlingen met een havo-advies die naar een lager brugklastype ging, heeft 80 procent een diploma op dat lagere niveau behaald. Ruim 11 procent van deze leerlingen heeft na vijf jaar nog geen enkel diploma.

Schooltypeadvies vwo

Ruim 83 procent van alle brugklasleerlingen met een vwo-schooltypeadvies heeft na vijf jaar, zoals te verwachten is, nog geen diploma. De overige 17 procent heeft een diploma op een lager niveau. Van de (zeer kleine) groep leerlingen met een vwo-advies die naar een lager schooltype ging (meestal havo) haalde 60 procent inderdaad een havo-diploma; 40 procent van hen heeft na vijf jaar nog geen diploma.

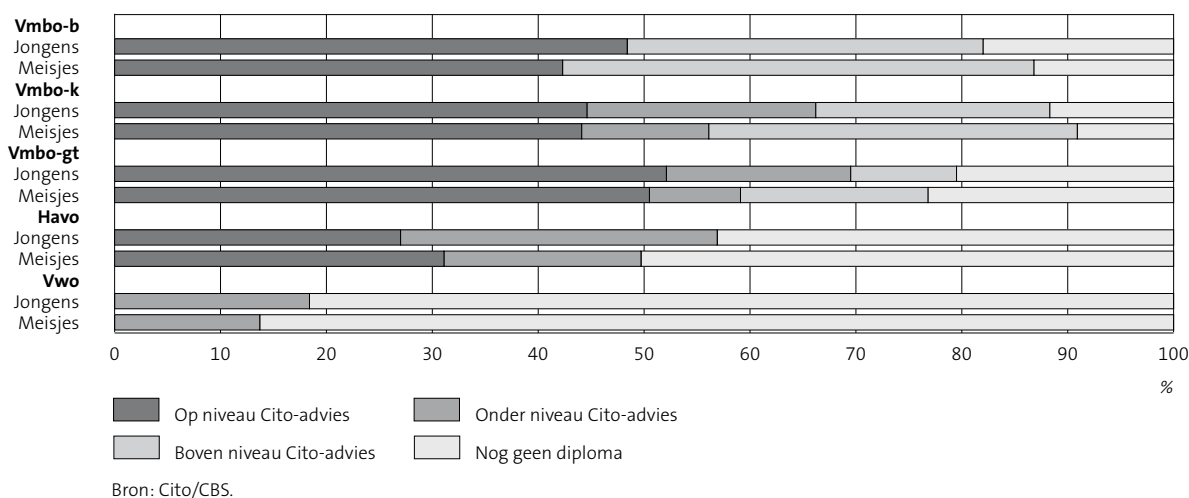
2.3 Achtergrondkenmerken van leerlingen

Van alle leerlingen die in 2005 aan de Citotoets deelnamen ging 86 procent naar een brugklas met een schooltype dat door Cito werd geadviseerd. Welke achtergrondkenmerken hebben de leerlingen die ook een diploma in die onderwijssoort halen, of juist toch een hoger of lager diploma?

Meer meisjes dan jongens halen diploma op hoger niveau

Van de leerlingen die in een brugklas beginnen met het geadviseerde schooltypeniveau haalt een niet onaanzienlijk deel een diploma van een lager niveau. Deze groep bevat naar verhouding meer jongens dan meisjes, voor alle onderwijssoorten. Bij de leerlingen die een diploma van een hoger niveau behalen, zijn juist de meisjes relatief gezien in de meerderheid. Ook dit geldt voor alle schooltypen. Dit is bijvoorbeeld goed te zien bij de leerlingen met een advies voor vmbo-k. Ruim 44 procent van zowel de jongens als de meisjes haalt een diploma op het geadviseerde niveau, maar bijna twee keer zoveel jongens als meisjes (22 procent versus 12 procent) halen een diploma van een lager niveau. Daarentegen halen ruim anderhalf keer zoveel meisjes als jongens (35 procent versus 22 procent) een diploma van een hoger niveau.

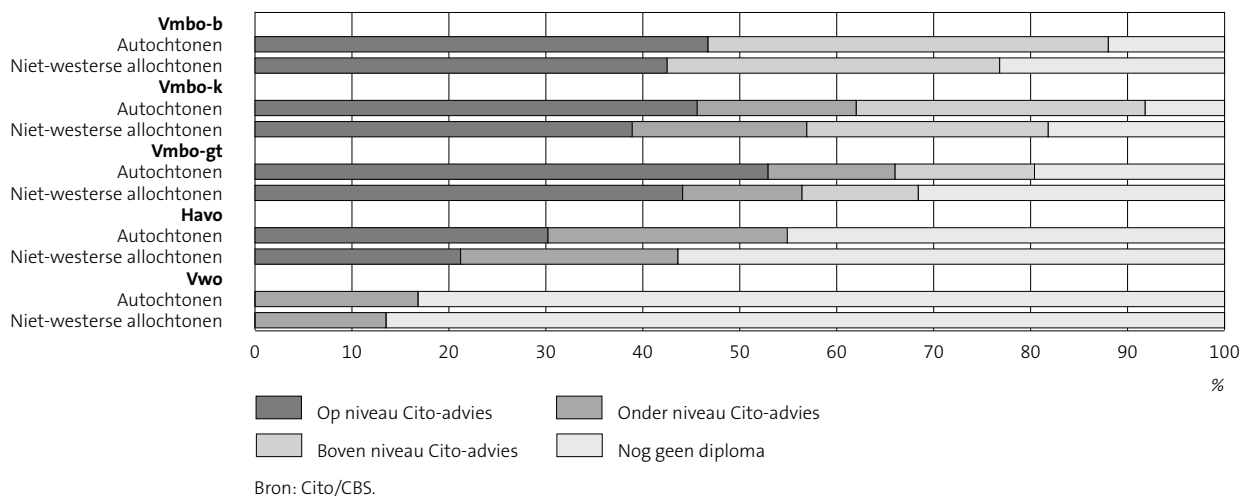
2.3.1 Behaald diploma tot en met 2009/'10 in vergelijking met schooltypeadvies op basis van de Citotoets 2005 naar geslacht (gelijke brugklas)

Autochtone leerlingen vaker diploma na vijf jaar voortgezet onderwijs

Autochtone leerlingen met schooltypeadvies vmbo (-b, -k, -gt) hebben na vijf jaar onderwijs vaker een diploma gehaald dan niet-westers allochtone leerlingen met dat schooltypeadvies. Dat betreft ook relatief vaker een diploma op het geadviseerde niveau of op een hoger niveau. Ook voor leerlingen met een schooltypeadvies havo geldt dat autochtone leerlingen vaker een diploma hebben; zowel vaker op het geadviseerde niveau als op een lager niveau. Over het behalen van diploma's op een hoger niveau dan havo kan voor deze groep leerlingen nog niets gezegd worden omdat de vwo-examengegevens nog niet bekend zijn ten tijde van dit onderzoek. Dat betekent dat in de groep leerlingen met schooltypeadvies havo met nog geen diploma, zowel leerlingen kunnen zitten die gaan voor een hoger diploma als bijvoorbeeld leerlingen die het vo zonder diploma hebben verlaten. Iets vergelijkbaars geldt voor leerlingen met schooltypeadvies vwo: het enige wat we weten is dat autochtone leerlingen wat vaker al een diploma hebben dan allochtone.

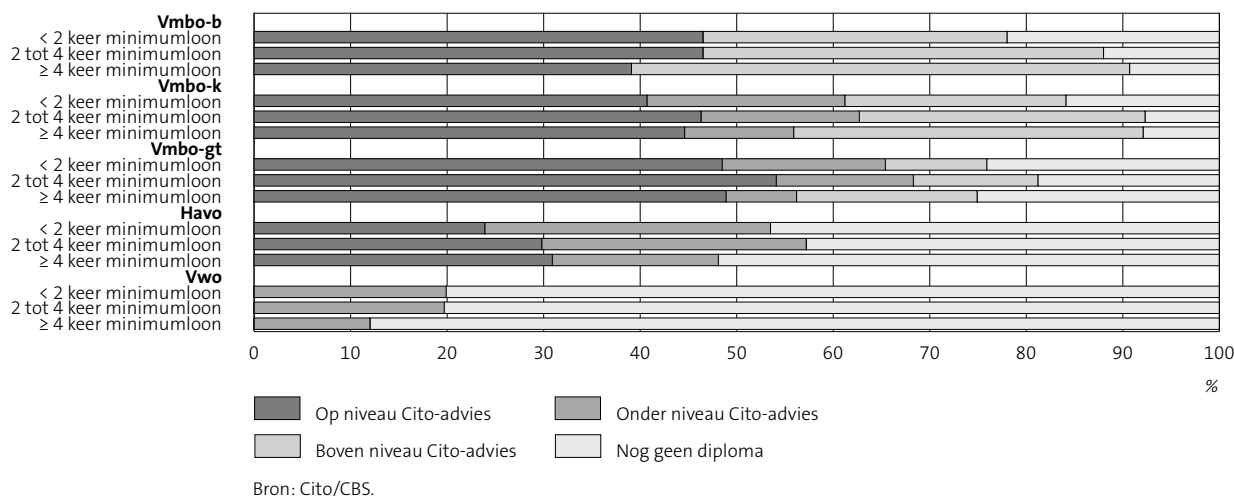
2.3.2 Behaald diploma tot en met 2009/'10 in vergelijking met schooltypeadvies op basis van de Citotoets 2005 naar herkomst (gelijke brugklas)

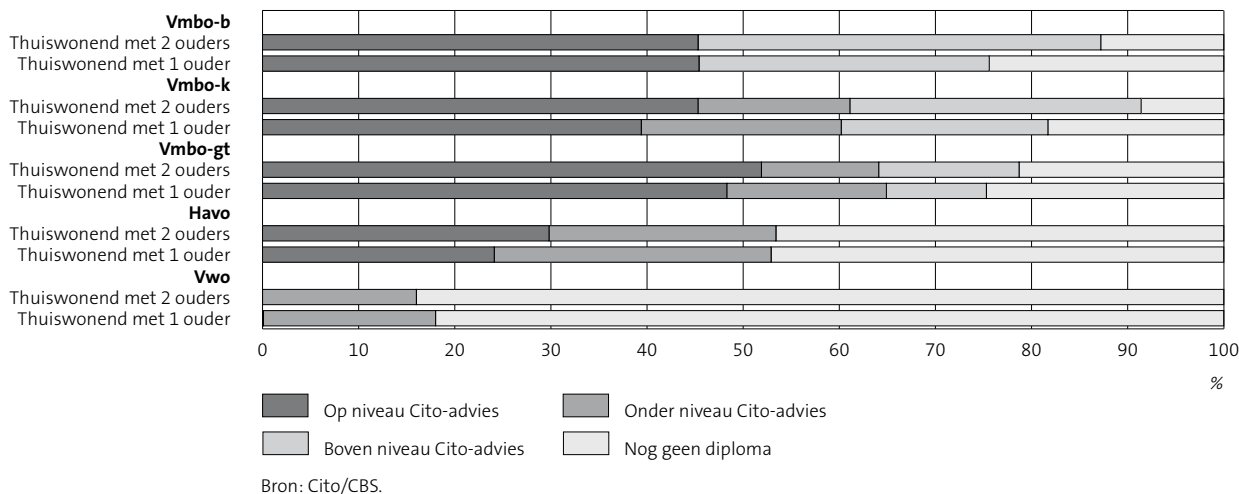
Hogere gezinsinkomsten, vaker hoger diploma

Leerlingen uit gezinnen met hogere inkomsten hebben vaker dan leerlingen uit gezinnen met lagere inkomsten een diploma behaald op een hoger niveau dan het schooltypeadvies van Cito. Leerlingen uit gezinnen met een lager inkomen halen juist vaker een diploma op een lager niveau. Dit geldt voor alle schooltypen. Het effect is het sterkst bij leerlingen met een advies voor havo. Zo heeft van de leerlingen uit gezinnen met een inkomstenniveau dat minder is dan twee keer het minimumloon bijna 30 procent een diploma op een lager niveau dan het geadviseerde schooltype havo. Bij leerlingen uit gezinnen die minstens vier keer het minimumloon te besteden hebben, heeft maar 17 procent een lager diploma.

2.3.3 Behaald diploma tot en met 2009/'10 in vergelijking met schooltypeadvies op basis van de Citotoets 2005 naar inkomsten van het huishouden van de leerling (gelijke brugklas)

2.3.4 Behaald diploma tot en met 2009/'10 in vergelijking met schooltypeadvies op basis van de Citotoets 2005 naar gezinssamenstelling van de leerling (gelijke brugklas)

Effect gezinssamenstelling klein maar consistent

Voor alle schooltypen geldt dat leerlingen die opgroeien in een gezin met twee ouders of verzorgers vaker een diploma op of boven het geadviseerde niveau halen dan leerlingen die opgroeien in een eenoudergezin. Deze laatste leerlingen halen wat vaker een diploma onder het geadviseerde niveau. Dit is bijvoorbeeld goed te zien bij de groep leerlingen met een advies voor het schooltype vmbo-k. Van de leerlingen uit deze groep die thuiswonen met twee ouders haalt 45 procent een vmbo-k-diploma en 30 procent een diploma hoger dan vmbo-k. Bij de leerlingen die thuiswonen met één ouder zijn deze percentages respectievelijk 39 procent en 22 procent. Bij de diploma's onder het geadviseerde niveau vmbo-k is het beeld precies omgekeerd: 16 procent van de leerlingen uit een gezin met twee ouders haalt zo'n diploma, tegenover 21 procent van de leerlingen uit een eenoudergezin.

3 Onderdeelscores en profiel- en sectorkeuze

De prestaties van een leerling op de verschillende onderdelen van de Citotoets worden samengevat in één getal: de standaardscore. Het aantal goed gemaakte opgaven taal, rekenen-wiskunde en studievoordigheden wordt bij elkaar opgeteld en met behulp van een formule¹⁾ omgezet naar een standaardscore. De hoogst haalbare standaardscore is 550, de laagst haalbare score is 501. Het voordeel van het werken met standaardscores is dat deze over de jaren heen met elkaar vergelijkbaar zijn. Een standaardscore van bijvoorbeeld 532 in het jaar 2005 staat voor hetzelfde vaardigheidsniveau als een standaardscore van 532 in het jaar 2008.

Leerlingen kunnen (vrijwel) dezelfde standaardscore hebben, maar het kan erg verschillen hoe deze score tot stand is gekomen. Leerling A had bijvoorbeeld bijna alle opgaven rekenen-wiskunde goed, maar maakte veel fouten bij taal. Bij leerling B was dat precies andersom. In zo'n geval is het heel goed mogelijk dat beide leerlingen een even hoge standaardscore haalden, en dus hetzelfde Cito-advies kregen voor een passend brugklas- en schooltype. Dat advies is bij leerling A vooral gebaseerd op een aanleg voor rekenen, bij leerling B op een aanleg voor taal. Beiden komen in dezelfde brugklas terecht en krijgen daar dezelfde vakken. Na enkele jaren komt voor hen het moment om te kiezen voor een sector (als zij een vmbo-opleiding volgen) of een profiel (in havo en vwo). Is er een verband tussen hun keuze en de eerder behaalde hoge onderdeel-score voor rekenen-wiskunde respectievelijk taal?

In dit onderzoek is gekeken naar de sector of het profiel waarin leerlingen een diploma hebben gehaald. Voor het vwo was dit niet mogelijk en is gekeken naar het profiel in het schooljaar 2010/'11 wat voor veel vwo'ers het eindexamenjaar is. Het schooltype vmbo-gt is buiten beschouwing gelaten, omdat de beschikbare bronnen maar voor een zeer klein aantal leerlingen informatie over de sectoren bevatten. De sector- of profielkeuze is afgezet tegen de prestaties van de leerlingen op de Citotoets-onderdelen taal en rekenen-wiskunde. Kiezen leerlingen met een hoge score voor rekenen-wiskunde vaker voor een sector of profiel met Techniek dan leerlingen met een hoge score op taal?

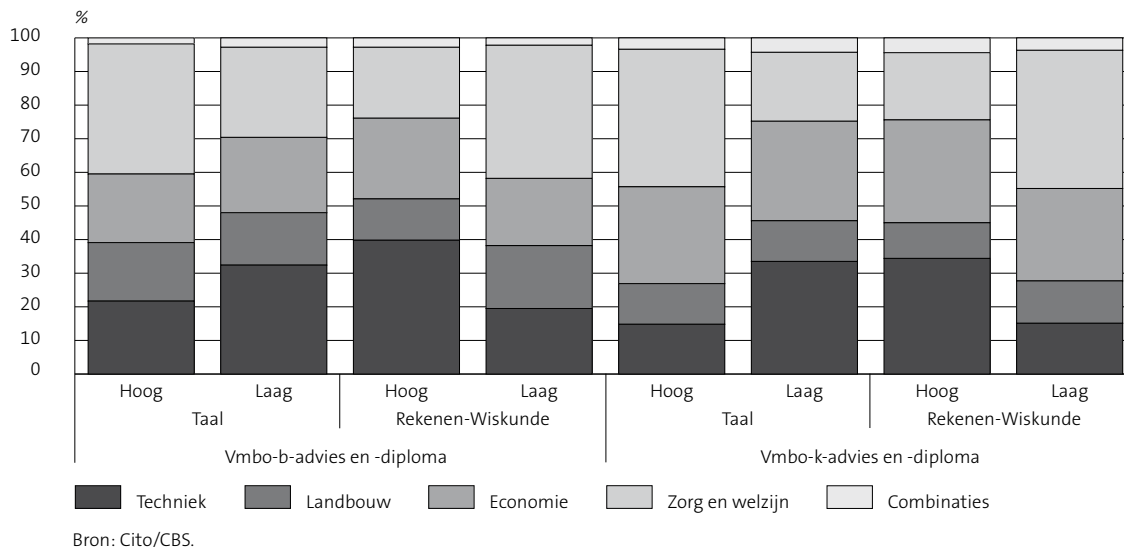
In de analyses is sprake van een gemiddelde, lage en hoge taalscore en een gemiddelde, lage of hoge score voor rekenen-wiskunde. Deze ordening is als volgt aangebracht: per schooltypeadvies is de gemiddelde onderdeel-score voor taal en rekenen-wiskunde berekend, en scores die meer dan een halve standaarddeviatie hoger waren dan het gemiddelde worden 'hoog' genoemd, terwijl scores die meer dan een halve standaarddeviatie lager waren dan gemiddeld 'laag' worden genoemd. Alle scores tussen 'hoog' en 'laag' noemen we 'gemiddeld'. Vaak hebben leerlingen met een hoge rekenscore een lage score op het onderdeel taal en vice versa, maar dat hoeft niet per se. Ze kunnen ook gemiddeld scoren op het andere onderdeel, of hoog of laag op beide onderdelen.

¹⁾ Standaardscore = A x (geobserveerde score) + B, waarbij de variabelen A en B jaarlijks opnieuw berekend worden (hangen af van de moeilijkheid van de opgaven in de toets).

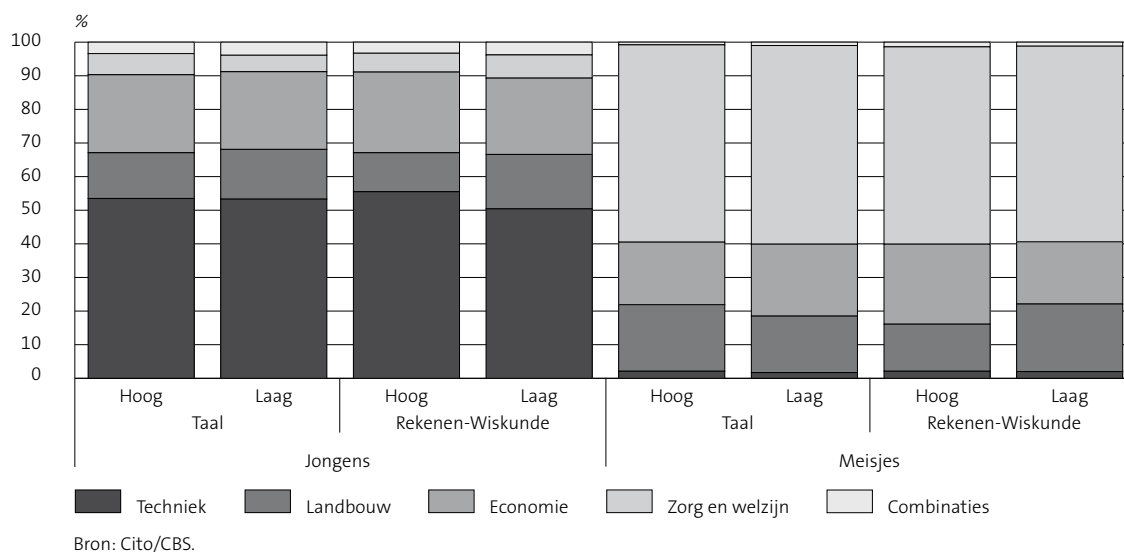
Sectorkeuze vmbo-b

De leerlingen die in 2005 op basis van de Citotoets een advies kregen voor schooltype vmbo-b en laag scoorden op het onderdeel taal hebben relatief vaker een diploma in de sector Techniek. En leerlingen met een hoge taalscore kozen vaak voor de sector Zorg en welzijn. Ook de leerlingen met een lage score voor rekenen-wiskunde kozen relatief vaker voor Zorg en welzijn (het gaat deels om dezelfde leerlingen), terwijl leerlingen met een hoge score voor rekenen-wiskunde vaker voor de sector Techniek kozen.

3.1 Sector van vmbo-gediplomeerden 2009/'10 naar schooltype-advies en deelscores Citotoets 2005

3.2 Sector van vmbo-b-gediplomeerden 2009/'10 naar deelscores Citotoets 2005 en geslacht

De verdeling naar hoge/lage score op taal en rekenen valt voor een groot deel samen met geslacht: de leerlingen met een hoge taalscore zijn in 62 procent van de gevallen meisjes en de leerlingen met een hoge rekenen-wiskundescore zijn voor 71 procent jongens. Rekening houdend met de verschillen in taal- en rekenscore zien we een duidelijk verschil tussen jongens en meisjes. Ongeacht de hoogte van de taal- of rekenscore heeft ruim de helft van de meisjes in het vmbo-b een diploma voor Zorg en welzijn. Haast geen enkel meisje heeft een diploma voor Techniek. Wel hebben meisjes met een hoge score op rekenen-wiskunde relatief wat vaker een diploma voor Economie dan meisjes met een lage score op dat onderdeel. Jongens daarentegen kiezen het meest voor Techniek, ook jongens met een lage score op rekenen-wiskunde.

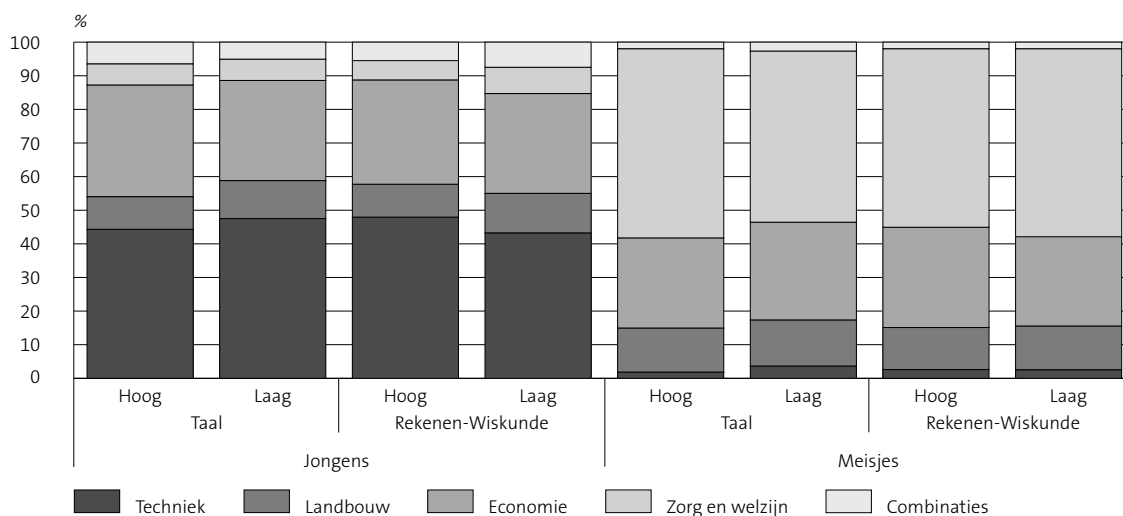
Sectorkeuze vmbo-k

Bij de gediplomeerden in het vmbo-k is het patroon vergelijkbaar. Ook hier hebben de leerlingen met schooltypeadvies vmbo-k en een lage taalscore vaker voor de sector Techniek gekozen, en de leerlingen met een hoge taalscore voor Zorg en welzijn. De meeste leerlingen met een lage score voor rekenen-wiskunde kwamen terecht in de sector Zorg en welzijn, leerlingen met een hoge score voor rekenen-wiskunde in de sector Techniek. Ook de sector Economie is populair bij leerlingen met een lage taalscore en/of een hoge score voor rekenen-wiskunde.

Ook bij het vmbo-k zijn geslacht en deeltotsscores en sectorkeuze nauw met elkaar verbonden. Opnieuw gaat het bij de leerlingen met een hoge rekenen-wiskunde score veel vaker om jongens (70 procent) en bij de leerlingen met een hoge taalscore veel vaker om meisjes (69 procent). En ook hier zien we, rekening houdend met verschillen in taal- en rekenscore, grote verschillen tussen meisjes en jongens: jongens kiezen relatief het meest voor Techniek en meisjes voor Zorg en welzijn.

Jongens met een hoge score op rekenen-wiskunde hebben wel vaker een diploma in de sector Techniek dan andere jongens. Meisjes met een hoge rekenscore kiezen iets vaker voor Economie dan meisjes met een lage score, ten koste van Zorg en welzijn, wat echter wel de populairste sector blijft voor meisjes. Jongens met een hoge taalscore halen vaker een diploma in de sector Economie ten koste van Techniek, en meisjes met een hoge taalscore en/of een lage rekenen-wiskundescore hebben nog vaker een diploma in de sector Zorg en welzijn dan andere meisjes.

3.3 Sector van vmbo-k-gediplomeerden 2009/'10 naar deelscores Cito-toets 2005 en geslacht

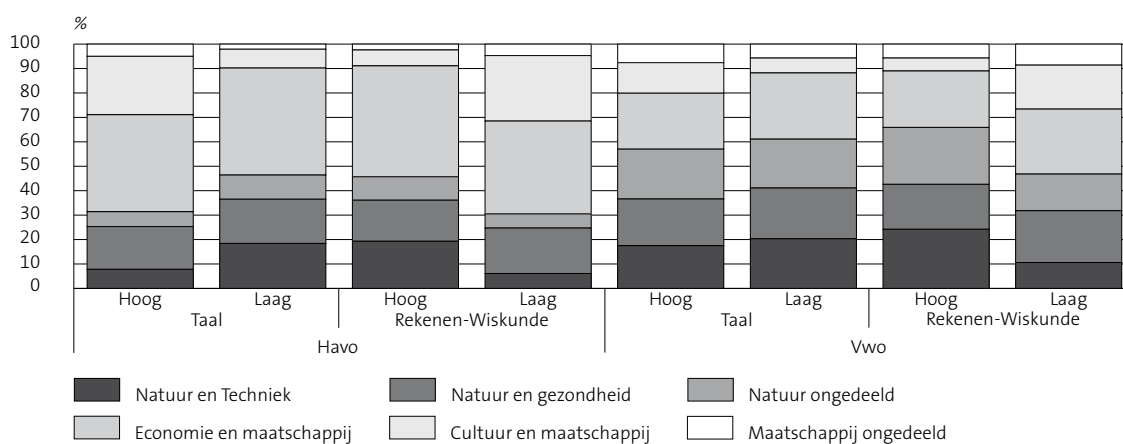

Bron: Cito/CBS.

Profielkeuze havo

Naast de sectoren in de beroepsgerichte leerwegen binnen het vmbo is ook gekeken naar de profielen van de havo-gediplomeerden en de profielen van leerlingen in het zesde jaar vwo (schooljaar 2010/'11). Bij de havo-gediplomeerden valt op dat het merendeel (gemiddeld ruim 60 procent) een Maatschappij-profiel verkiest boven een Natuur-profiel. Dat geldt voor alle leerlingen, ongeacht hun score voor taal of rekenen-wiskunde. Toch zijn er verschillen. Van de leerlingen met een schooltypeadvies havo en een hoge score voor taal heeft 69 procent een diploma in een maatschappelijk profiel en 31 procent in een natuurprofiel. Van de leerlingen met een hoge score voor rekenen-wiskunde heeft 54 procent een maatschappelijk profiel en 46 procent een natuurprofiel. De profielkeuze van leerlingen met een lage score voor taal en leerlingen met een hoge score voor rekenen-wiskunde is vrijwel identiek; datzelfde geldt voor de keuze van leerlingen met een hoge taalscore en leerlingen met een lage score voor rekenen-wiskunde. Vermoedelijk gaat het om grotendeels dezelfde leerlingen.

3.4 Profielkeuze van gediplomeerden¹⁾ 2009/'10 en vwo-leerlingen²⁾ 2010/'11 naar deelscores Citotoets 2005

Bron: Cito/CBS.

¹⁾ Exclusief Engelse stroom.

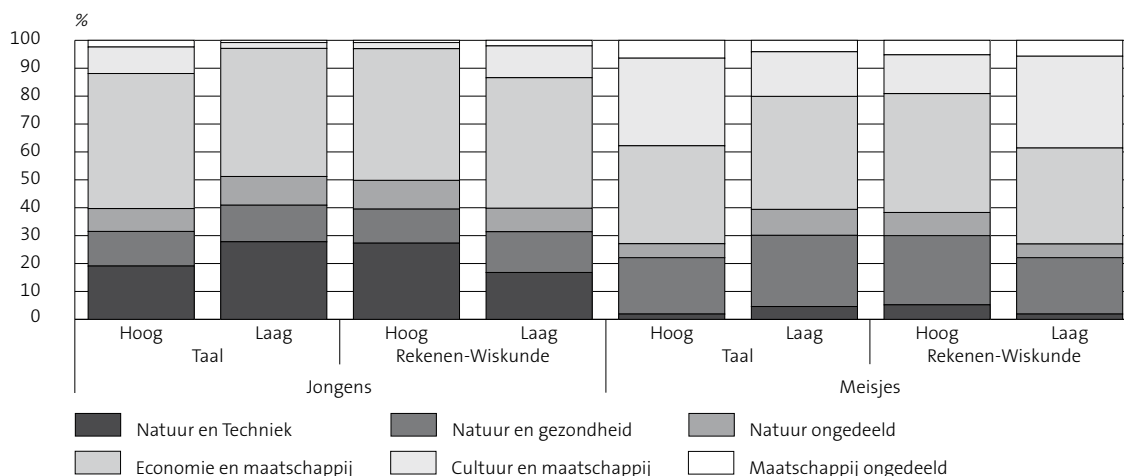
²⁾ Exclusief Internationaal Baccalaureaat.

Ook voor de havo geldt dat het bij de leerlingen met een hoge taalscore vaker om meisjes gaat (66 procent) en bij de leerlingen met een hoge score voor rekenen-wiskunde vaker om jongens (64 procent). Maar de behaalde taal- en rekenscores verklaren niet alle verschillen in profielkeuze tussen jongens en meisjes. De helft van de jongens met een schooltypeadvies havo en een hoge score op rekenen-wiskunde en/of een lage score op taal heeft een diploma in een van de natuurprofielen gehaald. Meisjes met hoge rekenscores en/of lage taalscores hebben relatief nog steeds vaak een diploma in een van de maatschappijprofielen (60 procent). Dat percentage komt overeen met dat van jongens met een lage score voor rekenen-wiskunde en/of een hoge score voor taal. Meisjes met een hoge taalscore hebben het vaakst een diploma in het profiel Cultuur en maatschappij. Jongens met een hoge score voor rekenen-wiskunde hebben relatief vaker dan alle anderen een diploma in het profiel Natuur en techniek. Meisjes met een hoge rekenscore hebben met name vaker een diploma in het profiel Economie en maatschappij (ten koste van Cultuur en maatschappij) en kiezen vaker dan alle anderen voor het profiel Natuur en gezondheid.

Profielkeuze vwo

Kijkend naar de profielkeuze in het vwo valt allereerst op dat de maatschappijprofielen minder vaak gekozen worden dan op de havo. Ruim 60 procent van de havo-leerlingen koos een profiel met Maatschappij,

3.5 Profiel van havo-gediplomeerden¹⁾ 2009/'10 naar geslacht en deelscores Citotoets 2005

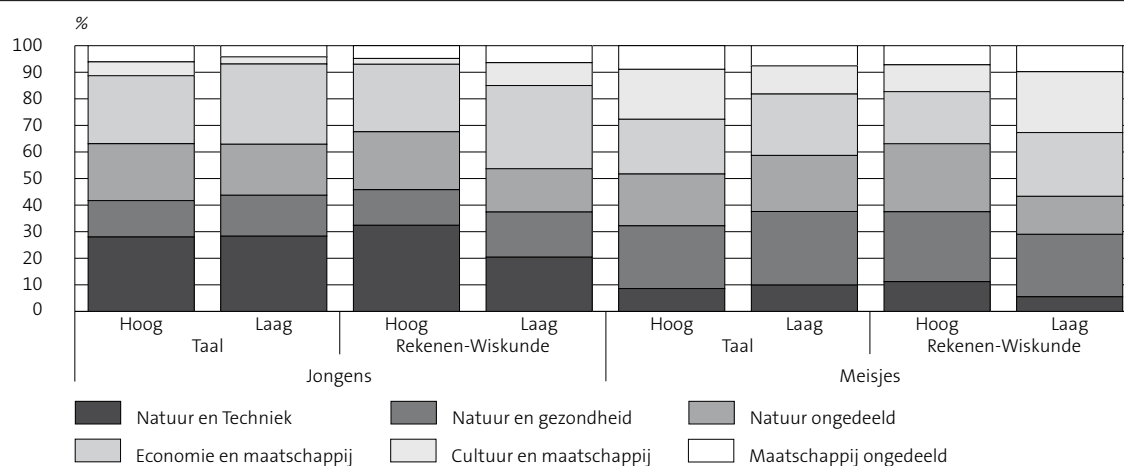
Bron: Cito/CBS.

¹⁾ Exclusief Engelse Stroom.

in het vwo kiest bijna 60 procent van de leerlingen een profiel met Natuur. Leerlingen met een schooltypeadvies vwo en een lage taalscore en/of een hoge score voor rekenen-wiskunde kiezen het vaakst voor een natuurprofiel. Leerlingen met een hoge score voor taal kiezen, net als leerlingen met een lage score voor rekenen-wiskunde, vaker dan anderen voor een maatschappijprofiel. Overigens kiezen alleen leerlingen met een lage score voor rekenen-wiskunde procentueel gezien vaker voor een profiel met maatschappij. De meerderheid van alle andere vwo-leerlingen, ook die met hoge taalscores, kiest voor een natuurprofiel.

Op het vwo gaat het bij hoge taalscores maar iets vaker om meisjes (54 procent). Wel bevinden zich onder de leerlingen met een lage taalscore in verhouding iets vaker jongens (57 procent). Bij rekenen-wiskunde zijn de verschillen groter en is 61 procent van de leerlingen met een hoge score een jongen. Ook in het vwo

3.6 Profielkeuze van vwo-leerlingen¹⁾ in het zesde schooljaar 2010/'11 naar geslacht en deelscores Citotoets 2005

Bron: Cito/CBS.

¹⁾ Exclusief Internationaal Baccalaureaat.

zien we verschillen tussen jongens en meisjes in profielkeuze, los van de behaalde taal- en rekenscore. Zowel jongens als meisjes met een hoge score op rekenen-wiskunde kiezen vaker een natuurprofiel; jongens wel relatief vaker dan meisjes. Bij jongens is dat voornamelijk Natuur en techniek, bij meisjes Natuur en gezondheid of Natuur ongedeeld.

Jongens met een schooltypeadvies vwo kiezen, ongeacht hun score voor taal, in meerderheid (63 procent) voor een van de natuurprofielen. Dat doen ze net zo vaak als meisjes met een hoge score op rekenen-wiskunde. Meisjes met een hoge taalscore kiezen ook net iets vaker voor een van de natuurprofielen dan voor de maatschappijprofielen. Binnen de maatschappijprofielen kiezen ze vaker voor het Cultuur en maatschappij-profiel dan meisjes met een lage taalscore. Alleen meisjes met een lage score op rekenen-wiskunde kiezen in meerderheid voor een van de maatschappijprofielen (57 procent).

4 Samenvatting

Ruim zes op de zeven leerlingen gaan naar een brugklas met het schooltype dat het advies op basis van de Citotoets aangaf. Vervolgens haalt bijna de helft van de leerlingen ook een diploma op het niveau van het geadviseerde schooltype. Leerlingen die gestart zijn in een brugklas van een hoger niveau dan het schooltypeadvies, halen ook vaker een diploma op dat hogere niveau en leerlingen die starten in een lagere brugklas halen vaker een diploma met een lager niveau dan het geadviseerde schooltype.

Meisjes halen vaker een diploma boven het geadviseerde niveau dan jongens, en ook leerlingen uit huishoudens met hoge inkomsten halen relatief vaker een hoger diploma.

Leerlingen uit eenoudergezinnen halen daarentegen vaker een diploma onder het geadviseerde niveau.

Autochtone leerlingen hebben na vijf jaar onderwijs vaker een diploma gehaald dan niet-westers allochtone leerlingen met hetzelfde schooltypeadvies. In het vmbo betreft dat ook relatief vaker een diploma op of boven het geadviseerde niveau.

Leerlingen met een hoge score op het onderdeel rekenen-wiskunde van de Citotoets hebben op het vmbo-b en vmbo-k vaker een diploma behaald in de sector Techniek dan leerlingen met een lage score. Leerlingen met een hoge taalscore op de Citotoets hebben in verhouding juist vaak een diploma in de sector Zorg en welzijn gehaald. Echter, de jongens in het vmbo kiezen het vaakst voor Techniek, ook jongens met een lage score op rekenen-wiskunde. Meisjes kiezen hier nauwelijks voor. De meerderheid van de meisjes haalt een diploma Zorg en welzijn, ongeacht of ze een relatief hoge dan wel lage score hebben voor taal of rekenen-wiskunde. Wel hebben meisjes met een hoge rekenscore wat vaker een diploma in de sector Economie dan meisjes met een lage score op dat onderdeel.

Havo-leerlingen behalen in meerderheid een diploma in een van de maatschappijprofielen; leerlingen op het vwo kiezen juist vaker voor een van de natuurprofielen. Leerlingen met een hoge deelscore op taal halen op het havo vaker een diploma met een maatschappijprofiel dan leerlingen met een lage taalscore. Bijna de helft van de leerlingen met een hoge score voor rekenen-wiskunde haalt een diploma in een natuurprofiel. Dat is relatief vaker dan leerlingen met een lage rekenscore.

Bij de profielkeuze op het vwo is het patroon wat minder sterk. Ook hier kiezen leerlingen met een hoge rekenscore in verhouding vaak een natuurprofiel, maar alleen leerlingen met een lage score op rekenen-wiskunde kiezen vaker een maatschappij- dan een natuurprofiel.

Ook bij havo en vwo is sprake van een duidelijk verschil tussen meisjes en jongens, los van de behaalde score op taal en rekenen-wiskunde. Havo-jongens kiezen met een lage rekenscore even vaak voor een natuurprofiel als meisjes met een hoge rekenscore. Terwijl meisjes met een hoge taalscore massaal een diploma behalen in een van de maatschappijprofielen. Op het vwo is het verschil tussen meisjes en jongens minder groot. Jongens met een hoge score op rekenen-wiskunde kiezen wel wat vaker voor een natuurprofiel dan meisjes met een hoge score. Meisjes met een lage score op rekenen-wiskunde kiezen als

enigen vaker een maatschappijprofiel dan een natuurprofiel, terwijl iets meer dan de helft van de jongens met een lage score een natuurprofiel kiest.

Al zijn deze bevindingen zeer interessant, enige voorzichtigheid is geboden om hier conclusies aan te verbinden. De analyses in dit artikel kijken namelijk vooralsnog naar slechts één jaargang brugklassers. Bovendien zijn de eindexamengegevens voor het vwo nog niet meegenomen. Verder onderzoek zal moeten uitwijzen of de bevindingen stand houden ook bij andere jaargangen brugklassers.

Technische toelichting

Methode

Bij het CBS is van 144 duizend leerlingen de score op de Eindtoets Basisonderwijs (Citotoets) 2005 bekend. Van deze leerlingen is door middel van achternaam, geboortedatum en geslacht het burgerservicenummer (BSN) achterhaald. Vervolgens zijn deze nummers geanonimiseerd om de gegevens van de Citotoets te koppelen aan de onderwijsregisters voortgezet onderwijs vanaf 2005/'06 tot en met 2010/'11. De cijfers over de examens van schooljaar 2009/'10 en cijfers over 2010/'11 zijn voorlopig. Het praktijkonderwijs en het speciaal voortgezet onderwijs zijn niet opgenomen in de onderwijsbestanden voor schooljaar 2005/'06 en daardoor ook niet in deze analyse. In totaal is 94 procent van de 144 duizend leerlingen 'teruggelaten' in de brugklas in 2005/'06.

Populatie

In 2005 deed van alle basisscholen 85 procent mee aan de Eindtoets Basisonderwijs van Cito. Het CBS heeft alleen gegevens van de scholen die toestemming hebben gegeven aan Cito voor gegevensuitwisseling. Dit geldt voor 94 procent van de deelnemende scholen.

De populatie van dit onderzoek bestaat uit de leerlingen die in februari 2005 de Citotoets hebben gemaakt, van wie de basisschool aan Cito toestemming heeft gegeven tot gegevensuitwisseling met het CBS en die teruggelaten zijn in het onderwijsnummerbestand voortgezet onderwijs 2005/'06. Het schooljaar 2005/'06 is als brugklasjaar genomen omdat van dit jaar gedetailleerde brugklasinformatie beschikbaar is en van eerdere jaren niet. Dit betekent echter wel dat er van de vwo-leerlingen nog geen examengegevens bekend zijn.

Bij de verschillende analyses in dit onderzoek wordt in het artikel alleen verslag gedaan van de leerlingen van wie de benodigde gegevens bekend waren, oftewel leerlingen van wie zowel gegevens over de Eindtoets als gegevens over het voortgezet onderwijs bekend zijn.

Bepalen van verschil tussen Cito-score en brugklasniveau

Een leerling kan in een brugklas van een hoger, lager of gelijk niveau geplaatst worden dan de Citotoets voor hem of haar indiceerde. In de hier toegepaste analyses is een leerling in een hoger of lager brugklasniveau geplaatst wanneer dit niveau niet overeenkomt met het schooltypeadvies op basis van de toetsscore. Bij een gemengde brugklas is gekeken of het door Cito geadviseerde schooltype minimaal tot het brugklasniveau behoort. Bijvoorbeeld een leerling die naar een avo-brugklas gaat, gaat met een vmbo-gt-, havo- of vwo-advies op de Citotoets naar een gelijk brugklasniveau. Voor leerlingen die naar een avo/vmbo-brugklas zijn gegaan, is de brugklaskeuze altijd gelijk aan hun toetsscore (dit was het geval voor 17 procent van de leerlingen).

Bepalen van deeltaoetsscore: laag, gemiddeld of hoog

De deelscores op taal en rekenen-wiskunde die leerlingen haalden, binnen een bepaald schooltypeadvies, zijn verdeeld in *hoog*, *laag* en *gemiddeld*. Deelscores in de categorie *hoog* waren $\frac{1}{2}$ standaarddeviatie of meer boven het gemiddelde, deelscores in de categorie *laag* waren $\frac{1}{2}$ standaarddeviatie of meer onder het gemiddelde; de rest viel in de categorie *gemiddeld*.

Begrippen

De Eindtoets Basisonderwijs (Citotoets)

De Eindtoets Basisonderwijs van Cito (Citotoets) is een onafhankelijk onderzoek naar de vorderingen van leerlingen aan het einde van de basisschool. De functie van de Eindtoets is het geven van informatie voor de keuze van een passend brugklas- en schooltype. De toets bevat opgaven op het gebied van taal, rekenen-wiskunde, studievaardigheden en wereldoriëntatie. Wereldoriëntatie is een facultatief onderdeel, dat in 2005 door 87 procent van de aan de Citotoets deelnemende leerlingen is gemaakt.

De score op de Eindtoets wordt weergegeven als een standaardscore die over de jaren heen vergelijkbaar is, lopend van 501 tot en met 550. De gemiddelde standaardscore ligt ieder jaar rond de 535. Bij elke standaardscore wordt een bepaald *schooltype* geadviseerd:

- 501–523 Vmbo basisberoepsgerichte leerweg
- 524–529 Vmbo kaderberoepsgerichte leerweg
- 530–536 Vmbo theoretisch/gemengde leerweg
- 537–544 Havo
- 545–550 Vwo.

Inkomsten van het huishouden

Het inkomstenniveau van het huishouden geeft de inkomsten (uit arbeid en uitkeringen) weer van alle leden van het huishouden waartoe de leerling behoorde eind september 2005 (het begin van de brugklas). Het inkomstenniveau is ingedeeld in klassen, waarbij de hoogte van de inkomsten is gerelateerd aan het brutominimumloon van 2005 (ongeveer 1 265 euro).

Gezinssamenstelling

In dit artikel worden twee gezinssamenstellingen onderscheiden, te weten:

- Thuiswonende leerlingen met 2 (juridische) ouders/verzorgers en
- Thuiswonende leerlingen met 1 (juridische) ouder/verzorger.

De overige soorten huishoudens waarin leerlingen kunnen wonen (een eigen huishouden of instelling, inrichting of tehuis) zijn vanwege het kleine aantal leerlingen buiten beschouwing gelaten.

Herkomst

Autochtone leerlingen zijn leerlingen van wie de beide ouders in Nederland geboren zijn. Van allochtone leerlingen is ten minste één ouder in het buitenland geboren.

B.1 Diploma op, onder of boven niveau van Cito-schooltypeadvies naar brugklasniveau 2005/'06, 2009/'10

	Totaal	Lagere brugklas ¹⁾	Gelijke brugklas	Hogere brugklas ²⁾
	<i>x 1 000</i>	%		
Totaal	135,1	4	86	10
<i>Cito-advies vmbo-b</i>	21,2		84	16
ww.				
Diploma				
hoger	9,4		39	71
gelijk	8,5		45	13
(nog) geen diploma	3,3		15	16
<i>Cito-advies vmbo-k</i>	19,5	4	58	38
ww.				
Diploma				
hoger	8,2	6	29	66
gelijk	6,2	34	44	13
lager	2,5	50	17	3
(nog) geen diploma	2,5	11	10	18
<i>Cito-advies vmbo-gt</i>	31,3	8	90	2
ww.				
Diploma				
hoger	4,2	1	14	30
gelijk	15,3	27	51	22
lager	5,2	64	13	3
(nog) geen diploma	6,7	8	22	45
<i>Cito-advies havo</i>	38,0	6	88	6
ww.				
Diploma				
hoger	0	0	0	0
gelijk	10,1	9	29	10
lager	9,9	80	24	3
(nog) geen diploma	17,9	11	47	87
<i>Cito-advies vwo</i>	25,1	1	99	
ww.				
Diploma				
gelijk	0	0	0	
lager	4,2	60	16	
(nog) geen diploma	20,9	40	84	

Bron: Cito/CBS.

¹⁾ Voor vmbo-b is geen lagere brugklas mogelijk.

²⁾ Voor vwo is geen hogere brugklas mogelijk.